

Betreft: verplaatsing fietsenstalling en plaatsing 'Pannaveld' Ring 17 Nagele
Datum: 9 november 2011
Steller: A. van den Berg

Omschrijving plan

Het gaat om het verplaatsen van de fietsenstalling, die hoort bij de Titus Brandsmaschool en de voormalige Ringloop aan de Ring 17 in Nagele, en het plaatsen van een 'pannaveld' (afkomstig van de Titus Brandsmaschool). De wens is om beiden een nieuwe plek te geven bij de school.

Alvorens een advies te geven wordt eerst afzonderlijk ingegaan op de aspecten die een rol spelen in het uiteindelijke advies:

1. Huidige situatie; uitbreiding van de school in 2010, naar ontwerp van '19 Het Atelier' en fotoreportage (bijlage)
  2. De school met speelplaats en fietsenstalling is ontworpen door Aldo van Eyck
  3. De school met speelplaats en fietsenstalling is Rijksmonument
  4. De dorpsweide is ontworpen door Mien Ruys in 1956
  5. Het ontwerp Nagele (als vervolg op onderzoekslab Nagele van Rijksbouwmeester L. van der Pol) heeft via een Masterplankaart met themakaternen, randvoorwaarden, kansen en bedreigingen geformuleerd voor nieuwe ontwikkelingen in Nagele. Het gaat daarbij om katern D *Park Nagele* en katern E *Dorpsweide*.
  6. De voorgestelde boscompensatie door Wijkbeheer
  7. Het nieuw plaatsen van een 'Pannaveld'
-

1. Uitbreiding school 2010 en fotoreportage huidige situatie

De gerealiseerde uitbreiding van de school is het gevolg van het samengaan van twee scholen. Dit samengaan is de directe aanleiding om de fietsenstalling te willen verplaatsen en het "nieuwe" 'Pannaveld' een plek te geven.

De uitbreiding (bebouwing) is volledig volgens de ontwerpprincipes van Aldo van Eyck gerealiseerd (zie verder onder 2.), naar een ontwerp van '19 Het Atelier'. Deze laatste wijst in haar haalbaarheidsstudie (24 febr. 2009) op de samenhang tussen schoolgebouw, speelplein, fietsenstalling en groen.

Vreemd genoeg zijn de fietsenstalling, het speelplein en het groen buiten beschouwing gelaten bij de uiteindelijke realisatie. Althans, wanneer afgegaan wordt op de feitelijke situatie zoals die ter plaatse is waargenomen (zie fotoreportage). Ook in de beschikbare documentatie dan wel het welstandsadvies van Het Oversticht wordt hierover niets gezegd. Van de oorspronkelijke samenhang tussen genoemde elementen en het schoolgebouw is weinig tot niets over.

Het groen met zandbak aan de noordwest zijde van het schoolgebouw heeft plaatsgemaakt voor bestrating. Hierop staan enkele speeltoestellen. Een nieuwe zandbak is geplaatst op het plein. Hetzelfde groen aan de oostzijde heeft plaatsgemaakt voor de

uitbreiding met aansluitend bestrating met daarop twee tafeltennistafels. Het lijkt er op dat de bestrating van het speelplein volledig vernieuwd is na de uitbreiding.

Verder valt op dat de fietsenstalling niet meer origineel is, in die zin dat het origineel uitgaat van een rond dak. Het dak van de huidige fietsenstalling staat onder een hoek. De originele spanten zijn nog wel aanwezig.

De fietsenstalling van de Titus Brandsmaschool is meer origineel met een rond dak (zie foto's)

In de bijlage zijn ook foto's gevoegd van het 'Pannaveld'.

---

2. Aldo van Eyck.

Uit het ontwerp van Aldo van Eyck blijkt dat de school met speelplaats en fietsenstalling inclusief het groen als één geheel is ontworpen. In de haalbaarheidsstudie van '19 Het Atelier' (24 febr. 2009) is dit als volgt verwoord:

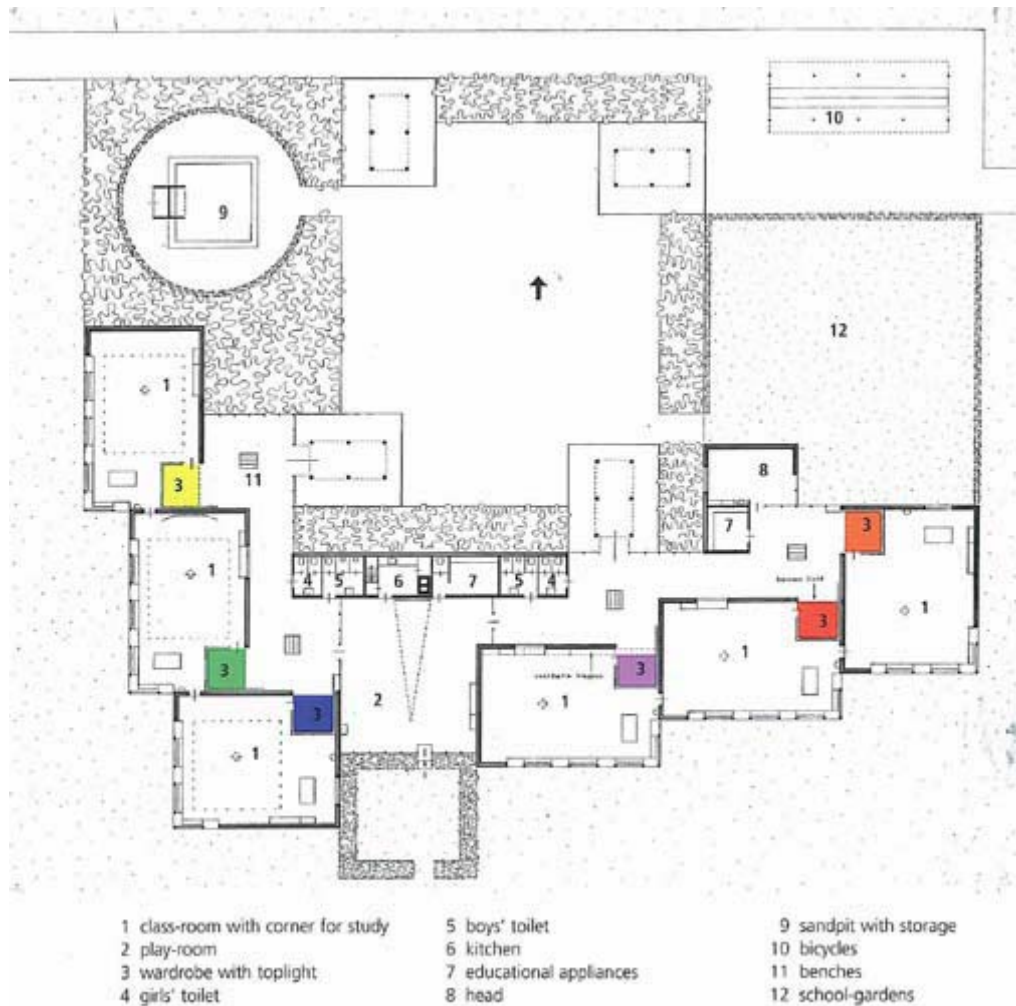
Aldo van Eyck is één van de meest significante architecten van de 20ste eeuw. Hij oefende een grote invloed uit op zijn tijdsgenoten in de zestigeren zeventiger jaren, wat zich uit in vele van hun gebouwen wereldwijd en in Nederland. Het was niet alleen de wijze waarop hij naar gebouwen keek die zo van invloed was maar ook zijn idee over architectuur; zijn visuele denken, zijn manier van waarnemen en structureren van tijd en ruimte, gebeurtenissen en de samenleving.

Scholen in Nagele

Net als dat het dorp Nagele een ruimte creëerde in de open polder met zijn omringende bomen, doet de school hetzelfde met zijn groene omzoming in de open ruimte in het dorp. Zoals de woningbouw aan de ring en de centrale open ruimte, als de wooneenheden met hun hoven elkaar vormgeven, zo gebeurt dit ook met de school en het schoolplein, de klaslokalen en de kleine hallen. In deze context biedt het hakenkruis een connectie tussen deel en geheel op alle schaalniveau's. Deze klassieke methode van compositie door middel van assen en spiegelingen, wat Van Eyck later in het Burgerweeshuis zou herwaarderen, creëert een configuratief ontwerp waarin de mogelijkheden van asymmetrische rotatie verschuivingen en formele analogieën zijn onderzocht ten einde 'het grote getal' op een ritmische wijze te bedwingen.

Burgerweeshuis

In Nagele was de basis van het Burgerweeshuis, door velen gezien als het meesterwerk van Aldo van Eyck, al gelegd maar nog niet volwaardig gemanifesteerd. De organisatie van dit gebouw met zijn 'straten' en 'pleinen' en zijn onafhankelijke gebouweenheden is als een kleine zelfvoorzienende stad. Deze verwijzing naar een kleine stad is misschien wel de meest creatieve stap en een meest belangrijke doorbraak. In de ontwikkeling van het ontwerp wanneer deze 'connectie' is gemaakt, volgt een kettingreactie van associaties, wat een nieuwe dimensie aan de kwaliteit van gemeenschappelijke, 'publieke', plekken. Gangen worden 'straten', binnenverlichting wordt 'straatverlichting' en zo voort. Ondanks dat een gebouw geen stad kan zijn of iets daar tussen in, kan het wel stedelijk worden, en dus een betere woning. Ook bij het oorspronkelijk ontwerp van de scholen is er sprake van een binnenstraat met pleintjes. In het originele ontwerp was het schoolplein ook deel van deze compositie. 4 portieken gaven toegang tot het plein en de school. Groenaanleg, schooltuinen en zandbakken deden daar in mee. Helaas is de terreinindeling niet als zodanig gerealiseerd, en hebben tochtportalen de openheid binnen de school beperkt.

Hieruit mag worden geconcludeerd dat, ondanks dat het niet volledig is uitgevoerd zoals het was ontworpen, het één niet los van het ander kan worden gezien. Dit betekent dat verplaatsing beoordeeld moet worden vanuit het perspectief dat de bedoelde onderdelen na verplaatsing weer één geheel vormen.

3. Rijksmonument.

Het schoolgebouw met speelplaats en fietsenstalling is aangewezen als Rijksmonument. Hieronder is de tekst van deze aanwijzing integraal overgenomen en weergegeven.

Inleiding

Het OPENBARE SCHOOLGEBOUW met SPEELPLAATS en FIETSENSTALLING ligt in het westen van De Brink, het rechthoekige groene hart van Nagele.

Dit schoolgebouw heeft de maximale omvang van zes klaslokalen in het groeimodel van de architecten Aldo E. van Eyck en H.P.D. van Ginkel. In tegenstelling tot de andere scholen binnen het complex heeft De Ringloop 2 entrees aan de noordzijde. Ook deze entree rust op een grote betonnen plaat en heeft een portaal op zes staanders. Aan de zuidzijde heeft ieder schoolgebouw een kleine vierkante tuin met lage beplanting.

Omschrijving

Het OPENBARE SCHOOLGEBOUW bestaat uit één bouwlaag onder een plat dak. De plattegrond is helder en bestaat uit zes aan elkaar geschakelde rechthoekige klaslokalen waarlangs een gang is geplaatst. Ten opzichte van elkaar zijn de klaslokalen roterend (rond de schoorsteen) en verspringend geplaatst. De gang, het sanitair, de bergruimtes en de kamer van de hoofdmeester bevinden zich in aangebouwde lagere bouwdelen. De klaslokalen zijn zodanig geplaatst dat de open wanden zijn gericht naar het zuiden en het westen en de leerlingen uitkijken op de groene buitenruimte.

De gevels van de school bestaan uit een betonnen plint met een brede daklijst. Beide elementen benadrukken het horizontale karakter van de gebouwen. De daklijst wordt gedragen door een betonnen rechthoekig raamkozijn ingevuld met glas, met aan weerszijden twee boven elkaar geplaatste vensters met boven een klepraam naar buiten en onder een naar buiten draaiend raam. Het kozijn van dit dubbele venster is smal en donker gekleurd. In de hoeken van de gevelvlakken gemetselde muren.

De SPEELPLAATS bevindt zich ten noorden van het schoolgebouw en is deels omsloten door het gebouw en open naar De Brink. Op deze plaats bevond zich oorspronkelijk een betonnen zandbak en een FIETSENSTALLING. De open fietsenstalling bestaat uit een constructie van negen stalen staanders op poeren met stalen liggers waarop gebogen golfplaten als afdekking rusten. De kopse kant aan de straat is afgesloten door een rechthoekige plaat.

De entree van de school is geaccentueerd door een betonnen plaat waarop een betonnen baldakijn op zes poten is geplaatst. De kamer van de hoofdmeester bevindt zich in een deels losgeplaatst bouwblok naast de entree van de school. Vanuit deze kamer geeft een langgerekt venster uitzicht op de speelplaats.

Waardering

Het OPENBARE SCHOOLGEBOUW met SPEELPLAATS en FIETSENSTALLING te Nagele, gebouwd in 1957 en ontworpen door de architecten A.E. van Eyck en H.P.D. van Ginkel, is een evidente mijlpaal in de ontwikkeling van de architectuur en bouwtechniek in Nederland uit de periode 1940-1958. Het schoolgebouw is onderdeel van een complex van drie scholen. Van nationaal belang vanwege:

- de cultuurhistorische waarden, vanwege de wijze waarop de scholen de toen levende ideeën over het onderwijs weerspiegelden: licht, lucht en ruimte. Met name de situering in het groen met rondom de open ruimte is hiervan een kenmerk en past in het concept van het dorp Nagele als geheel. De drie scholen zijn een toonbeeld van de wederopbouw en de toen heersende verzuiling, en een goed voorbeeld van de naoorlogse scholenbouw voor het lager onderwijs;

- de architectuurhistorische waarden, vanwege de zoektocht van de architecten naar een vormtaal die een tegenhanger vormt van klassieke composities en organische vormen en waarin zij vasthouden aan de geometrie en de aritmetica als compositorische instrumenten. De architectuur is met weinig middelen toch interessant. Het eenvoudige vocabulaire van rechthoeken bepaalt de hoofdopzet door een herhaling van kleine celvormige eenheden. Dit geeft het ontwerp raffinement, in vorm en materiaal. Van belang als voorloper van het latere ontwerp voor het Burgerweeshuis in Amsterdam. Van belang vanwege het toepassen van beton, zoals de dragende betonnen raamwerken in de gevels, de betonnen plint en de betonnen baldakijnen voor de ingang.

- de stedenbouwkundig waarden, van een bijzondere betekenis vanwege de gespreide ligging in het rechthoekige groene hart van het dorp Nagele. De openheid van de gebouwen benadrukt de wisselwerking tussen binnen en buiten;

- de gaafheid en herkenbaarheid van het schoolgebouw en de speelplaats met fietsenstalling.

Ook hieruit wordt geconcludeerd dat het één niet los van het ander kan worden gezien. Dit betekent dat verplaatsing beoordeeld moet worden vanuit het perspectief dat het na verplaatsing weer één geheel vormt.

---

4. Groenplan Mien Ruys

Locatie en soort.

PM.

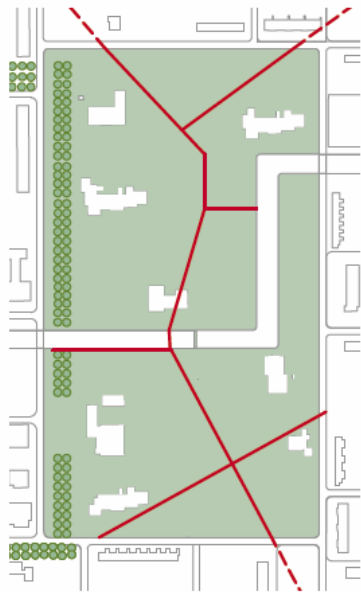
---

5. Ontwerplab Nagele

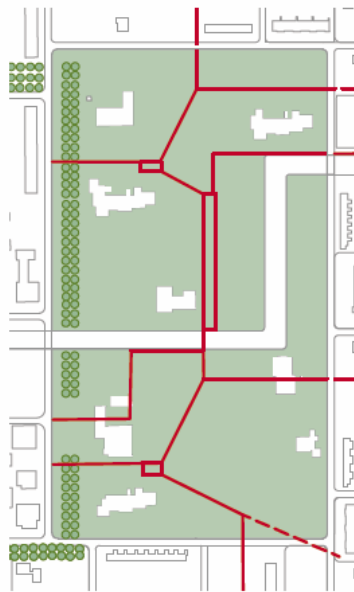
Katern E *Dorpsweide*

Voorstel padenstructuur Ontwerplab Nagele:

...In de historische plannen is een padenstructuur te vinden met geknikte paden die de wandelaar steeds een nieuw perspectief geven op de ruimte en zo een dynamischere beleving van het veld. Het ontwerplab stelt voor het padensysteem zo aan te passen zodat het enerzijds een heldere ontsluiting blijft en anderzijds de beleving van deze prachtige ruimte verrijkt...

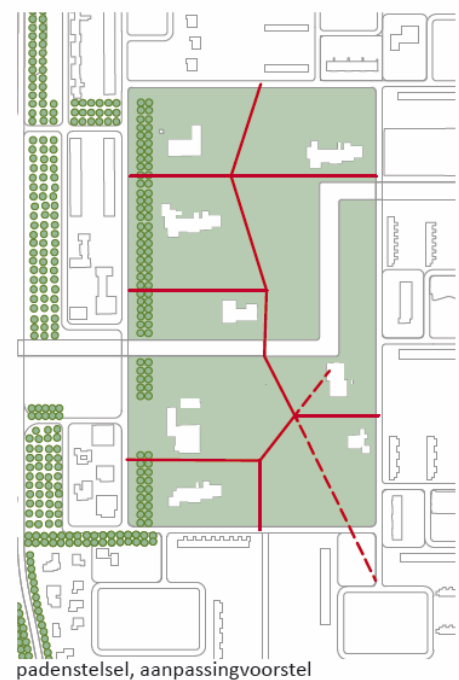
padensysteem,
definitief ontwerp 1954

padensysteem,
beplantingsplan, Mien Ruys, 1955

padensysteem, huidige toestand

pad ———
zichtlijn - - -

padensysteem, aanpassingsvoorstel

Voorstel herstel groene veld Ontwerplab (project 12):

...De open groene ruimte is een unieke kwaliteit in Nagele. Door de prachtige bomen die er nu staan ontstaat een beschutting van verschillende plekken waardoor deze kwaliteit nog wordt benadrukt. Om deze kwaliteit te versterken zijn een aantal ingrepen nodig:

1. Dichte begroeiing verwijderen. Op sommige plekken is de dorpsweide dicht begroeid geraakt. Om het open karakter van het groene veld te herstellen, stellen wij voor om daar de overbegroeiing te verwijderen. Bomen waar onderdoor gekeken kan worden kunnen blijven staan. Rondom de speelpleinen van scholen geven de bosschages beschutting. Hier zijn ze passend en kunnen ze blijven staan. Belangrijk is wel de vormgeving van de overgangen hierbij...

Katern D *Park Nagele*

In dit katern worden vooral voorstellen gedaan voor herstel van de groenstructuur volgens het beplantingsplan van Mien Ruys uit 1956.

---

6. Boscompensatie

Door Wijkbeheer is boscompensatie voorgesteld om de bomen die moeten wijken voor voor de nieuwe locatie van de fietsenstalling en het 'Pannaveld' te compenseren. De aangegeven locatie ligt direct noordelijk van de huidige beplanting, zuidelijk van de kerk.

---

7. Het 'Pannaveld'

Het 'Pannaveld' is afkomstig van de Titus Brandsmaschool. Nu de twee scholen samengaan, is er de wens dit 'Pannaveld' een plaats te geven op de "nieuwe" schoollocatie aan de Ring 17. Het 'Pannaveld' heeft een omvang van ca. 15 x 8 m. en is bestraat. Het hekwerk rond dit veld is ca. 0.8 m hoog. De kopsekanten hebben een hoger hekwerk.

Advies

Voorop staat de wens om de oorspronkelijke intentie van het ontwerp van Aldo van Eyck te herstellen. Zeker omdat deze intentie mede ten grondslag heeft gelegen aan de aanwijzing als Rijksmonument.

Om de samenhang te kunnen realiseren wordt geadviseerd om eerst het fiets/voetpad ca. 7 m in noordelijke richting te verplaatsen.

Deze verplaatsing maakt het mogelijk om het oorspronkelijk ontwerpprincipie - de school, de speelplaats en de fietsenstalling rond het centrale schoolplein- van Aldo van Eyck opnieuw vorm te geven. Dit voorkomt ad hoc oplossingen en maakt het mogelijk om opnieuw samenhang te creëren. Bijgevoegd is een schetsmatige weergave van de geadviseerde situatie.

Geadviseerd wordt om het 'Pannaveld' ten noorden van het huidige pad te situeren, in het verlengde van de westelijke schoolbebouwing binnen de rooilijn van het schoolgebouw. Geadviseerd wordt om groen volgens het plan van Aldo van Eyck terug te brengen en de zandbak hier naar toe te verplaatsen (zie onder boscompensatie).

Het schoolplein doortrekken in noordelijke richting tot het onderhoudsgebouwtje. Indien mogelijk de bomen als groene begrenzing tussen het nieuwe pad en het schoolplein laten

staan. Dit refereert aan de groene begrenzing uit het plan van Aldo van Eyck. Het 'Pannaveld' vormt de westelijke begrenzing.

Rond de verplaatste fietsenstalling komt verharding overeenkomstig het ontwerp van Aldo van Eyck. Het huidige pad ten noorden van de huidige plaats van de fietsenstalling vormt in de nieuwe situatie de zuidelijke begrenzing van de verharding rond de verplaatste fietsenstalling. De verharding rond de verplaatste fietsenstalling ligt op de rooilijn van de buitenste oostelijke gevel van de school.

De huidige locatie van de fietsenstalling wordt geadviseerd een groene invulling te geven zoals oorspronkelijk bedoeld (schooltuin?).

Met het verplaatsen van het pad wordt hier aangesloten op het padenstelsel uit het beplantingsplan van Mien Ruys uit 1956. Het pad komt weer noordelijk van de fietsenstalling te liggen. (het ligt daarbij bovendien in het denkbeeldige verlengde van het door Mien Ruys bedachte pad direct grenzend aan de noordzijde langs de Nagelervaart in oostelijke richting).

De verplaatsing van het pad maakt daarmee nog beide toekomstige gewenste aanpassingen mogelijk; die van het beplantingsplan van Mien Ruys of die van het Ontwerplab Nagele. Die keuze kan later gemaakt worden.

Het verplaatsen betekent wel dat het pad geheel vanaf de aansluiting op de Ring verplaatst moet worden! Een heldere lijn.

Boscompensatie

Gelet op de toelichting onder punt 3. Lijkt het niet logisch de compensatie plaats te laten vinden op de door Wijkbeheer aangegeven plek.

Geadviseerd wordt om de noodzakelijke compensatie te gebruiken om het groen in het plan van Aldo van Eyck rond het schoolplein terug te brengen. Dit betekent dat een deel van de huidige bestrating verwijderd moet worden. Op de bijgevoegde schetsmatige situatie is dit aangegeven.

Mocht deze compensatie onvoldoende zijn, dan wordt geadviseerd om het beplantingsplan van Mien Ruys op onderdelen te herstellen elders in Nagele. In Katern D *Park Nagele* van het Ontwerplab staan een aantal suggesties. Het beplantingsplan van Mien Ruys is hiervoor richtinggevend.

Tenslotte wordt geadviseerd om ter plaatse te kijken of zichtlijnen hersteld kunnen worden door onderbegroeiing te verwijderen. Wel moet er beschutting blijven rond het schoolplein.